

KÕRGESSAARE VALLA TEATRA

OMAVALITSUSE INFOLEHT

NR. 1
2010

REEDE 15. JAANUAR 2010

ILMUB IGA KUU KOLMANDAL REEDEL

TASUTA

Head valla inimesed!

2009. aasta on minevikuks saanud ja jõulu- ja aastavahetuse peodki peetud. **Kuidas mõõdus eelmise aasta meie vallas?**

Loomulikult ei jätnud meid puutumata üleüldine majanduslangus ja sellest tingitud riiklikud eelarve kärped, kuid tänu mõistlikule eelarvele ja selle järgimisele, võiks öelda (numbreid vaadates), et oleks võinud hullem olla.

Suur tänu tollasele volikogu koosseisule, valla ametnikele, allaasutuste juhtidele ja kõigile töötajatele, et suudeti kiiresti ja paindlikult rasketes oludes kohaneda ja eks ole ka möödunud kriisid (kalatehase pankrotid) meid tublisti karastanud.

Tänu tõhusale rahastustoele nii Eestist kui Euroopast saime korralikult remonditud lasteaia, projekteeritud Lauka ja Viskoosa veevõrkude järgmiste etappide tööd, edukalt käivitus töötute aktiviseerimisprojekt, mis kestab veel kaks aastat. Tublilt taotlesid oma tegevusteks projektitoetusi kõik allasutused, ilma selleta oleks eelarve vähenemine hulga rohkem haiget teinud. Tänu ehitushindade odavnemisele remonditi rohkem riigimaanteid ja ilmselt teede remont riigiteedel Kõrgessaare ja Kõpu suunal ka jätkub.

Edukalt rajati ja käivitati koos teiste omavalitsustega Hiiumaa Jäätmejaam.

Mida on oodata aastalt 2010?

Kahjuks juba natuke elavnev majandus ei tee veel elu kergemaks ei koduvallas ega kogu Hiiumaal, karta on jätkuvat töötuse kasvu ja toimetuleku raskenemist nii peredes kui ka vallas. Aasta rahaline eelarve selgub lõplikult märtsis ja kahjuks ei ole prognoosid eriti head, vähenevad tegevuskulud, toetused, hetkel on küll maas kogu valla palgafondi vähendamise teema. Samas oleme esmakordselt nende paarikümne omavalitsuse nimistus, kes riikliku tasandusfondi ei vaja, kuna eelnevate aastate tulud ja prognoositavad kulud on ilusti plussis ja nii on see kõigis Hiiumaa valdades...!? See on tingitud ka "tänu" jätkuvalt elanikkonna vähenemisele – meid oli aastavahetuse seisuga ainult 1321, olles sellega jätkuvalt väikeim omavalitsus Hiiumaal.

Loodan aga, et vaatamata kõigele tuleb tegus aasta – valmib kindlasti Üldplaneeringu uuendus, avanevad paljud projektid, mis toovad võimalusi sadamatele ja rannakalandusele, jätkuvalt on aktiivsed meie külaliskumised, otsime jätkuvalt vahendid nii Lauka staadionile, Luidja rannale, läbi töötute projekti saab värskendust Viskoosa park, valmib Ninametsa terviserada, rahastatud on Lastekaitse projekt mänguväljaku rajamiseks nn. väikesse parki, toetust on saanud ohtlike jäätmete kogumine kogu Hiiumaal ja üle Hiiumaalised projektid jäätmekäitluses peaks allapoole viima ka jäätmeveohinnad.

Mida soovida? Palju töökohti ja tööd, eks sellest sõltub meie kõigi heaolu!

Vallavanem
Jaanus Valk

**Lasteaias VIGRI on
18.-22. jaanuarini
PEEGLINÄITUS**
Kõik on oodatud uudistama

Aasta 2010 saabus rohke ja koheva lumega. Pildil lumine maastik Lõimastus 1. jaanuaril 2010.

Maamaksust 2010. aastal

Kõrgessaare Vallavolikogu võttis 18.12.2009 istungil vastu määruse nr 05 "Maamaksu määrad ja soodustused 2010. aastaks". Määruse kohaselt jäävad 2010. aastal valla territooriumil kehtima 2009. aastal kehtinud maamaksu määrad. Seega ka maaomanike poolt tasutav maamaksu suurus jääb üldjuhul samaks. Muutused võivad tulla ainult neil, kes on teinud maaga tehinguid, maale on koostatud detailplaneeringuid, saanud ehitusloa vms.

Määrus sätestab ka pensionäridele ja represseeritutele maamaksu tasumisel soodustuse saamise korra. Selle kohaselt vabastatakse maamaksu tasumisest pensionärid ja represseeritud isikud, kelle omanduses on elamu, kuni 1,0 ha ulatuses elamu juurde kuuluva õuema eest. Soodustuse saamiseks peavad eelnimetatud isikud esitama vallavalitsusele avalduse 26. jaanuariks 2010. Avaldus võib olla lihtkirjalik või valla kodulehel saadaoleval ja väljatrükitud blanketil. Kindlasti peab avaldusel olema lisaks maakasutuse andmetele ka valdaja alalise elukoha aadress ja pensioni või represseeritu tunnistuse number.

Vallavalitsus on otsustanud, et arvesse võetakse ka eelnevatel aastatel esitatud avaldused. Seega need, kes on avaldused esitanud ja soodustust ka rakendati, uut avaldust esitama ei pea.

Kalle Viin
Maanõunik

Kõrgessaare valla preemia

Kõrgessaare valla preemia on igaaastane (ka rahaline) tunnustus, mis määratakse isikule või isikute rühmale saavutuste eest Kõrgessaare vallaelu edendamisel ja arendamisel. Valla preemia kandidaate võivad esitada nii füüsilised kui ka juriidilised isikud. Taotlused esitatakse Kõrgessaare Vallavalitsuse kantseleisse 31. jaanuariks 2010. Valla preemia kandidaadid ja nende esitajad avalikustatakse.

Valla preemia saaja (saajad) otsustatakse 15.veebruariks 2010 selleks moodustatud komisjoni poolt. Preemia saajad nimetab vallavalitsus.

Kõrgessaare Vallavalitsus

**ÖNNITLEME JAANUARIKU
EAKAID SÜNNIPÄEVALAPSI
JA JUUBILARE!**

**ERICH TÕNISMAA
ELLA NOORKÕIV
LEHTI KIIVE
ARVI GREIS
AITA JÕGI
TAIMI SEPP
AINO LOOS
HELI KALA
LINDA KIIVIT
IIA SASSIAN
ELLE MALK
KAIDO PÄHNA
INDREK ROOSNA**

Su koduks saanud Hiiumaa siia oma päris kodu rajan'd ka, Seal palju soojust valgust, kodutunnet, sealt igaüks saan'd kaasa tükikesse õnne Töö kõrvalt sul liikool sai läbi ning oma töö pärast sa kunagi ei pea tundma häbi Teed seda südame ja hingega, sul tuleb teinekordki teha asju liiga suure pingega...

(osa sünnipäevalapsele töökaaslaste poolt pühendatud tervitusluuletusest)

Palju õnne Linda Kiivit!

HEA VALLAKODANIK,

Ootame Sinu kirjutust teemal „Minu koduvald“, kas käsikirjas, trükituna või e-postiga aadressil luisa@korgessaare.hiiumaa.ee. Oma mõtted koduvalla kohta saada palun vallaamajja 15.veebruariks.

Ludmilla Träder
Vallasekretär

Vallavolikogu istung

18.DETSEMBER

1.Kõrgessaare Vallavolikogu 28.10.2009 otsuse nr 01 kehtetuks tunnistamine.

Tunnistada kehtetuks Kõrgessaare Vallavolikogu otsus "Kõrgessaare Vallavolikogu aseesimehe valimistulemuste kindlakstegemine".

2.Kõrgessaare Vallavolikogu aseesimehe valimistulemuste kindlakstegemine.

Tunnistada HARRI KATTEL valituks Kõrgessaare Vallavolikogu aseesimeheks.

3.Valla esindajate ja nende asendajate nimetamine kohaliku omavalitsuse üksuste liidu üldkoosolekule.

Nimetada valla esindajateks ja määrata nende asendajateks HOL-i üldkoosolekule

Alii Küttim - asendajaks Toivo Mänd

Jaanus Valk - asendajaks Katrin Sarapuu

Harri Kattel - asendajaks Mati Kiivit

Siim Rätsep - asendajaks Endel Evert

Andrus Roosa - asendajaks Artur Valk

4.Volikogu esimehele ja aseesimehele hüvituse ning volikogu liikmetele tasu ja hüvituse maksimise kord.

§ 1. Volikogu esimehele makstakse hüvitust "Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse" § 42 sätestatud ülesannete täitmise eest 4350.- krooni kuus.

§ 2. Volikogu aseesimehele makstakse hüvitust 500.- krooni kuus, lisaks volikogu esimehe asendamise korral volikogu istungi juhtimise eest 1000.- krooni (vastava summa võrra on volikogu esimehe hüvitus väiksem).

§ 3. Määrata volikogu liikmetele, kes on valitud alaliste komisjonide esimeesteks, hüvitust 500.- krooni kuus.

§ 4. Määrata volikogu liikmetele volikogu tööst osavõtu eest hüvitust 300.- krooni kuus.

§ 5. Määrata vallasekretärile tasu volikogu istungi protokollimise ja asjaajamise korraldamise eest 500.- krooni kuus.

§ 6. Määrus jõustub 01.01.2010.

5.Ühekordne hüvitus. Maksta Harri Kattelile ühekordset hüvitust 12 000.- krooni.

6.Vallavanema töötasu. Määrata Kõrgessaare vallavanema töötasuks 18000 kr kalendrikuus

7.Arvelduslaen.

Lubada Kõrgessaare Vallavalitsusel võtta arvelduslaenu 2010 aasta 01. jaanuarist kuni 31. detsembrini liimidega 500 000 krooni.

8.Audiitori määramine.

Määrata Kõrgessaare valla majandusaasta aruande kohta arvamuse andjaks ning järeldusotsuse tegijaks audiitor ELLEN ASUMETS.

Audiitori töö tasustatakse lepingu alusel.

Audiitoril esitada eelneva majandusaasta aruande kohta arvamus ja järeldusotsus hiljemalt 30.aprilliks.

9.Juubelid.

§ 1. Kuld- ja briljantpulmade puhul, juubilaridele (alates 70, 75 jne) ja kõrges vanuses inimestele (alates 86 jne), kes on Rahvastikuregistri järgi Kõrgessaare valla elanikud, kingitakse lilled ja kaart.

§ 2. Tunnistada kehtetuks 14.09.2007 määrus nr 36 "Juubelid, eakad, kuldpulmad".

§ 3. Määrus jõustub 01. jaanuar 2010.

10.Õpilaste sõidukulude katmise toetus.

§ 1. Rahvastikuregistri andmetel Kõrgessaare vallas elavatel õpilastel on õigus saada sõidukulude katmise toetust ühistranspordi kasutamisel marsruudil kodu-kool-kodu järgmiselt:

1.1. Lauka Põhikooli õpilastele 100 % ulatuses, sõidukaardi alusel arvestades Kõrgessaare Vallavalitsuse 03.10.2003 määruses 24 "Õpilaste transpordi sõidukaartide kasutamine" sätestatud.

1.2. Hiiu- ja Kõrgessaare koolides X kuni XII klassides õppivatele õpilastele hüvitatakse kulud marsruudil kodu-kool-kodu kaks korda nädalas 100% ulatuses ühistranspordi pileti maksumusest.

§2. Punktis 1.2 sõidusoodustuse saamiseks tuleb hiljemalt järgneva kuu 10-ndaks kuupäevaks esitada avaldus ja sõidupiletid vallavalitsuse raamatupidamisele. Üle ühe kuu vanuseid kulusid tagantjärele enam ei hüvitata. Koolivaheaegadel, puhkepäevadel, riiklikel pühadel ja muudel õppetööst vabadel päevadel sõidetud kulusid ei hüvitata.

§ 3. Sõit vallasisesel õpilasiinil on tasuta.

§4. Käesolevas määruses kehtestatud sõidusoodustus makstakse Kõrgessaare valla eelarves õpilaste transpordikuludeks ette nähtud vahenditest.

§5. Tunnistada kehtetuks Kõrgessaare Vallavolikogu 09.12.2005 määrus nr 03 "Õpilaste sõidukulude katmise toetus".

§6. Määrus jõustub 01. jaanuar 2010.

11.Lasteaias VIGRI vanemate poolt kaetava osa määr.

Lasteaias Vigri vanemate poolt õppevahendite soetamise kulu määr on 150 EEK kalendrikuus ühe lapse kohta.

Rahvastikuregistri järgi Kõrgessaare valla pered, kus koolieelses lasteasutuses käib kaks last, on vanema poolt kaetava osa suurusks teise lapse eest 100 EEK kalendrikuus; kolmanda ja enama lapse eest 75 EEK kalendrikuus.

Vanematepoolse osa tasumine toimub üheteistkümnelt kuu eest (v.a. juuli). Lapse puudumisel lasteasutusest mis tahes põhjusel lastevanemate poolt kaetavas osas ümberarvestust ei tehta v.a. rohkem kui üks kuu kestnud haiguse puhul arstiõendi alusel.

Tunnistada kehtetuks Kõrgessaare Vallavolikogu 09 veebruar 2001 määrus nr 37 "Koolieelses lasteasutuses vanemate poolt kaetava osa määr". Määrus jõustub 01.01.2010.a.

12.Lasketiiru kinnistu detailplaneeringu vastuvõtmine ja avaliku väljapaneku korraldamine.

Võtta vastu Kõrgessaare valla Paope küla Lasketiiru kinnistu detailplaneering. Korraldada detailplaneeringu avalik väljapanek 04.jaanuar 2010 kuni 01.veebruar 2010.

Detailplaneeringuga on võimalik tutvuda Kõrgessaare vallamajas lahtiolekuaegadel tööpäeva jooksul.

13.Maamaksu määrad ja soodustused.

§1. Kehtestada Kõrgessaare valla haldusterritooriumil hinnatsoonis H0392001 ühtne maamaksu määr 1,5 protsenti maa maksustamishinnast aastas, hinnatsoonis H0392002 ühtne maamaksu määr 2,5 protsenti maa maksustamishinnast aastas.

§2. Kehtestada Kõrgessaare valla haldusterritooriumil haritava maa ja loodusliku rohumaama maamaksu määraks 1,5 protsenti maa maksustamishinnast aastas.

§3. Vabastada maamaksu tasumisest kirjaliku avalduse alusel riikliku pensionikindlustuse seaduse järgselt pensioni saaja, tema omanduses oleva elamu juurde kuuluva õuema eest kuni 1,0 ha ulatuses, tingimusel, et maksusoodustuse saaja ei saa maakasutusõiguse alusel rendi- või üüritulu.

§4. Vabastada maamaksu tasumisest represseeritu ja represseerituga võrdsustatud isik okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seaduse mõistes tema omanduses oleva elamu juurde kuuluva õuema eest kuni 1,0 ha ulatuses, tingimusel, et maksuvabastuse taotleja ei saa maakasutusõiguse alusel rendi- või üüritulu.

§ 5. Maamaksu tasumisest vabastuse saamiseks esitavad käesoleva määruse §-des 3 ja 4 toodud isikud Kõrgessaare Vallavalitsusele 26. jaanuariks 2010 avalduse järgmistel andmetega:

1) ees- ja perekonnanimi, sünniaasta, pensioni- või represseeritu tunnistuse number;

2) alalise elukoha aadress;

3) maksuvabastust taotleva maa asukoht ja nimi.

§ 6. Määrus jõustub alates 01.01.2010.a.

14.Kõrgessaare valla 2010 aasta eelarve.

Lõpetada valla 2010 aasta eelarve lugemine.

Vallavalitsuse istungid

28.DETSEMBER

1.Mobiiltelefonide kõnelimiidid.

§ 1. Kehtestada mobiiltelefonidele järgmised kõnede kasutuslimiidid

Vallavanem 1500 kr kvartalis

Abivallavanem 1200 kr kvartalis

Pearaamatupidaja 450 kr kvartalis

Vallasekretär 450 kr kvartalis

Ehitusnõunik 450 kr kvartalis

Maanõunik 450 kr kvartalis

Sotsiaalnõunik 900 kr kvartalis

Lastekaitse- ja peretöö spetsialist 900 kr kv-s.

Infospetsialist 300 kr kvartalis

Hoolekandetöötaja-Lauka piirkond 600 kr kv-s

Hoolekandetöötaja- Kõpu piirkond 600 kr kv-s

Tegevusjuhendaja 600 kr kvartalis

Veemajandustehnik 450 kr kvartalis

Süsteemispetsialist 750 kr kvartalis

Haldustööline 300 kr kvartalis

Kõrgessaare VAK juhataja 1350 kr kvartalis

Lauka Põhikooli direktor 900 kr kvartalis

Lasteaed Vigri juhataja 900 kr kvartalis

Lauka Päevakeskuse juhataja 750 kr kvartalis

Kõrgessaare valla konstaabel 450 kr kvartalis

§ 2. Tööandja arvel tehtud § 1 nimetatud kulude

summad, mis ületavad kvartali limiiti tasaarvestatakse töötaja / teenistuja töötasu nõudest kvartalile järgneval kalendrikuul.

§ 3. Määrus jõustub 01. jaanuar 2010.a.

Lauka Põhikooli hoolekogu koosseis.

Kinnitada Lauka Põhikooli hoolekogu koosseis järgmiselt: lastevanemate esindajad – Evelyn Pähn, Martin Niidas, Kulla Nabbi, Reeli Püssim, Hele Rajang; õpetajate esindaja – Jane Soop; vallavolikogu esindaja – Artur Valk

Lasteaed VIGRI muude kulude arvestusliku

maksumuse kinnitamine. Kinnitada koolieelse lasteasutuse majandamiskulude, personali töötasu ja sotsiaalmaksu ning õppevahendite kulu arvestuslikuks maksumuseks ühe lapse kohta 2010. aastal lasteaias 37532.-krooni.

Lauka Põhikooli õpilaskoha tegevuskulu arvestusliku maksumuse kinnitamine.

Kinnitada õpilaskoha tegevuskulu arvestuslikuks maksumuseks ühe õpilase kohta 2010. aastal Lauka Põhikoolis 15817.- krooni.

Kohalike maanteeade ajutise sülgemise lõpetamine. Seoses teeketete kandevõime taastumisega lõpetada Kõrgessaare Vallavalitsuse 05.12.2009 määruse nr 8 "Kohalike maanteeade ajutine sülgemine" kehtivus.

Toimetulekutoetus. Lubada välja maksta detsembrikuu toimetulekutoetus 12 taotlejale summas 16446 krooni.

Elektrivõrguga liitumisühenduse kasutusloa väljastamine. Väljastada kasutusloa nr 91 Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-le Uue-Hendriku mü liitumisühenduse rajamisel Hiiu maakonna Kõrgessaare valla Suurepsi külas (ehitisregistri kood 220582783).

Elektrivõrgu pingeparanduse kasutusloa väljastamine. Väljastada kasutusloa Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-le Kõpu alajaama fiider F4 pingeparanduse rajamisel Kõpu külas.

Puurkaevu kasutusloa väljastamine.

Väljastada kasutusloa puurkaevu rajamisel Hiiu Suurepsi küla Suutsu maaüksusele.

Väljastada kasutusloa puurkaevu rajamisel Poama küla Kase maaüksusele.

Väljastada kasutusloa puurkaevu rajamisel Kalana küla Kleemu maaüksusele.

Kasutusloa väljastamine ehitise tehnosüsteemide muutmisel.

Väljastada kasutusloa kamina püstitamisel Lauka küla Käina tee 30-3 korteris.

Vallavolikogu õigusaktide eelnõud, vastuvõetud vallavalitsuse korraldused ja määrused ning vallavolikogu otsused ja määrused on avalikustatud valla kodulehel www.korgessaare.ee

Detailplaneeringute teated

Kõrgessaare Vallavalitsus teatab, et Luidja küla Kääro detailplaneeringu avalik väljapanek toimub 01.-14.vebruar 2010. Koostatud detailplaneering näeb ette ca 23,5 ha suuruse maatulundusmaa sihtotstarbega maaüksuse jagamise üheks elumumaa ja üheks maatulundusmaa maaüksuseks ning elumumaa maaüksusele ehitusõiguse määramise elamu ja abihoonete püstitamiseks. Koostatud detailplaneeringuga on avaliku väljapaneku perioodil võimalik tutvuda vastuvõtuaegadel Kõrgessaare vallamajas ja Kõrgessaare valla kodulehel www.korgessaare.ee.

**Vallavolikogu esimehe
AILI KÜTTIMI vastuvõtuaeg**
vallamajas on alates jaanuarikuust
volikogu istungi päeval
kella 13.00-15.00.

Töötü ravikindlustus

Inimesed, kes on jäänud tööta, pöörduvad tihti haigekassasse küsimusega, mis saab nende ravikindlustusest.

Töösuhete lõppemisel jätkub ravikindlustus veel 2 kuud. Ravikindlustuse jätkumiseks tuleks selle aja jooksul pöörduda Töötukassasse.

Inimestele, kes on end arvele võtnud Töötukassas, kehtib ravikindlustus kogu töötuks olemise perioodil. Töötuna arveloleku perioodil maksab riik isiku eest sotsiaalmaksu.

Töötukassa kaudu tekib alus õigusele saada ravikindlustust

töötuskindlustushüvitise saajatel (hüvitise arvutamise päevast)

töötutoetust saavatel inimestel (toetuse arvutamise päevast)

töötutel, kes ei saa töötutoetust (töötuna arveloleku 31päevast)

töötutel, kes osalevad tööpraktikal, tööharjutuses või vähemalt 80 tundi kestval tööturukoolitusel ning ei saa töötutoetust (osalemise esimesest päevast)

mittetöötavatel isikutel, kes on osalenud tuumakatastroofi tagajärgede likvideerimisel (avalduse esitamise päevast)

Inimene ei pea ravikindlustuse saamiseks haigekassale dokumente esitama. Andmed kindlustuse alustamiseks, lõpetamiseks ja peatamiseks esitab Töötukassa ja kindlustus tekib ravikindlustuse andmekogusse kande tegemise päevast.

Inimesel on ravikindlustuskaitse Töötukassa kaudu kuni ta täidab töötuna arveloleku nõudeid: otsib aktiivselt tööd (jälgeb töökuulutusl töötukassas, ajalehtedes ja töövahendusportaalides ning võtab sobivate tööpakkumiste korral tööandjatega ühendust jms); pöördub määratud ajal töötukassasse vastuvõtule; täidab individuaalses töötusimiskavas kokkulepitut tegevusi; võtab vastu sobiva töö ja on valmis kohe tööle asuma.

Kui Töötukassas arveloleku periood on lõppenud, kehtib ravikindlustus veel 1 kuu. Erandiks on töötuskindlustushüvitist saavad isikud, kelle ravikindlustus lõpeb 2 kuu möödumisel.

Infot töötuks registreerimise ja töötutoetuste ning -hüvitiste ning avalduste ja vajalike blankettide kohta leiab Eesti Töötukassa kodulehelt või esindustes.

Ravikindlustuse kehtivust saab kontrollida riigiportaalist www.eesti.ee või haigekassa infotelefonil 16363.

Liituge Eesti Geenivaramuga

Kui möödunud aastal rõõmustas TÜ Eesti Geenivaramu 20 000-nda geenidoonori saabumise üle, siis tänaseks on see number kahekordistunud - detsembris jättis varamusse oma terviseandmed ja koeproovi 40 000-s geenidoonor. Seega on Eesti geenipangas nüüd juba ligi 4% Eesti täiskasvanud elanikkonnast - muljetavaldav number, mida pole teistel Euroopa biopankadel peale Islandi. Järgmise aasta lõpuks, kui kokku on saadud 50 000 geenidoonorit, on plaanis kogumine sellisel moel lõpetada ja jätkata seda projektipõhiselt.

Eesti Geenivaramu on Tartu Ülikooli teadus-ja arendusasutus, mis tegeleb Eestimaal geeniuuringute edendamise, kogub teavet Eesti rahvastiku tervise ja pärilikkuse informatsiooni kohta ning rakendab geeniuuringute tulemusi rahva tervise parendamiseks.

TÜ Eesti Geenivaramu on rahastatud Eesti riigi poolt. Me võime olla kindlad, et andmed on turvaliselt hoitud ning neid kasutatakse vaid teaduslikel eesmärkidel. Teadmised, mis on saadud uuringute tulemusena, jäävad alles nii geenidoonorite endi jaoks kui võetakse kasutusse ka rahvatervise huvides. Juba praegu teeb Eesti Geenivaramu esimesi ettevalmistusi, et geenidoonoritele võiksime tagasisidet anda, kuid veel veidi peaks varuma veel kannatust.

Mida rohkem inimesi otsustavad astuda geenidoonoriks, seda kiiremini täitub eesmärgiks võetud 50 000 eestimaalase andmete kogu loomine ning seda varem on meil oodata ka konkreetseid tulemusi.

Alates 2011 saab olema Geenivaramu peamine tegevus andmete analüüs, et terviseandmetele lisanduks ka bioloogiline informatsioon. Põhiliselt keskendume kolmele tegevusele:

1) geenidoonorite tervisliku seisundi värskendamine (esimesed geenidoonorid on kogutud juba aastast 2002),

2) analüüsida kogutud koeproove nii palju, et oleks võimalik koostada geenikaardid valdavale osale geenidoonoritele,

3) rakendada kogutud geneetiline info reaalsesse tervishoidu andes arstidele võimaluse selle kasutamiseks, (luues selleks nii koolitusprogrammi koos Tartu Ülikooli arstiteaduskonnaga kui ka vajalikud tarkvaralahendused koos vastavate struktuuridega Eestis.)

Kõige selle eelduseks ja aluseks on siiski rahvusvahelise tasemega teadustöö - järjekordne Nature artikkel koostöös teiste Eesti ja välismaa kolleegidega on juba avaldamiseks vastu võetud ja aktiivne geenipanga andmete kasutamine on juba alanud. Nii on TÜ Eesti Geenivaramu andmeid kasutatud juba ligi kolmekümnes erinevas teadusuuringus üle Euroopa, geenikaarte, mis on selliste uuringute aluseks, on tehtud ca 2500. Seetõttu on TÜ

EGV väga oodatud partner Euroopas ja kaugemalgi juba praegu.

Suur rõõm on näha, et inimesed on reeglina väga positiivsed Eesti Geenivaramu suhtes ning koos teadlikkusega tõuseb järjest ka nende inimeste hulk, kes oma panuse Geenivaramusse jätta soovivad. Avalikult oma toetust avaldanud näiteks Tartu Ülikooli rektor Alar Karis, kes kutsusid ka oma kaastöötajaid järgima oma isiklikku eeskujut ning tulema geenidoonoreiks. Sama on teinud juba ka mitmed linnapead ja maavanemad, aga näiteks ka innovatsiooniguru Linnar Viik, „koolipapa“ Hannes Tamjärv, näitlejanna Hele Kõre jpt.

Tegemist on ju meie kõigi ühise huviga, et meie väikese rahva edukuseks paremaid eeldusi luua.

Geenidoonoriks saab hakata alates 18.eluaastast, kuid eriti on oodatud meisterahvad ja naised alates 55. eluaastast, et meie Geenivaramu oleks võimalikult täpne läbilõige Eesti rahvastikust. Mingisuguseid piiranguid geenidoonoriks olemisele ei ole, pole tähtis, kui inimene on haige või terve – näiteks mõne haruldase haiguse uurimine võib anda pigem võimaluse edaspidi selle haiguse paremaks diagnoosimiseks või raviks.

Samamoodi on teadlaste jaoks oluline uurida terveid perekondi – seda eelkõige pärilike haiguste põhjuste uurimiseks. Seega praeguste geenidoonorite pereliikmed võiksid tõsiselt kaaluda Geenivaramuga liitumist, sest nii muutuvad need andmed järjest väärtuslikumaks.

Liitudes Tartu Ülikooli Eesti Geenivaramuga:

1. Osalet ülemaailmses teadustöös, kus Eestil on oluline roll, mille tulemusena saab selgemaks millest haigused tekkivad, kui palju määravad geenid ja kui palju saame me tervist hoida ainult muutes oma harjumusi, elukohta. Millal aitab üks või teine konkreetne ravim. Kui saame paremini aru sellest kuidas inimese organism täpselt töötab saame ka haigusi paremini s.t. varem diagnoosida ja avanevad ka uued võimalused raviks. Täna on juba terve rida ravimeid, mis põhinevad geeniinfol.

2. Aitad välja töötada senisest tunduvalt täpsemat haiguste diagnostikat ning varasemat ennetamist

3. Geenidoonori küsimustikku täites saab Sinu perearst parema ülevaate Sinu tervislikust seisundist ning omandatud teadmised aitavad tal edaspidi Sulle tõhusamat ravi osutada. Samuti viib see Teid endid mõtlele kuidas Te elate ja toitute, millised haigused on Teie suguvõsas.

4. Annad oma panuse Eesti teaduse edendamise, teadmistepõhise ühiskonna ning innovatsioonile tugineva majanduse loomisesse. Kõrgessaare vallas on TÜ Eesti geenivaramu andmekogujaks Tiina Mikk (tel. 4693340; mob. 5148654)

Hiiumaal koguvad veel geenidoonorite andmeid järgmised perearstid: Ülo Lember, Ingrid Madalvee, Meeli Paesüld, Marje Vann.

Anneli Allik, TÜ Eesti Geenivaramu teabejuht

Mis on digiretsept?

Digiretsept on elektrooniline ravimiretsept, mille arst patsiendile arvutis välja kirjutab. Digiretsepti ei prindita välja, vaid saadetakse arsti arvutist interneti teel otse retseptikeskusesse. Retseptikeskus on retseptide ja meditsiiniseadmete kaartide väljakirjutamiseks ja töötlemiseks asutatud elektrooniline andmekogu.

Apteeki ravimit välja ostma minnes ei pea inimesel olema kaasas paberretsepti. Selle asemel peab apteeki minnes kaasa võtma isikut tõendava dokumendi, kus oleks peal pilt ning isikukood. Apteeker leiab retseptikeskusest patsiendi isikukoodi abil hõlpsasti üles kogu talle vajaliku info. Kui Te ostate ravimit kellelegi

teisele, peate apteekrile esitama patsiendi isikukoodi ning lisaks enda dokumendi. Kui arst digiretsepti koostab, on retsept vaikimisi avalik st retsepti saavad välja osta kõik isikud, kes teavad patsiendi isikukoodi. Kui soovite retsepti alusel ainult ise ravimit osta, teavitage sellest oma arsti, kes märgeb teie soovi retseptile.

Juhul kui retsept on ootel mitu, tuleb teada ka ravimi nime või toimeainet ja ostjal tuleb kindlasti esitada ka isikut tõendav dokument ning tema isikukood salvestatakse retseptikeskusesse.

Kui arst kirjutab välja digiretsepti, saab selle alusel ravimi kohe osta ükskõik millises süsteemiga liitunud apteegist.

Eesti Haigekassa Pärnu osakond

Ainult kolm küsimust

1. Millised olid olulised sündmused Sinu jaoks, mis jäävad möödunud aastat meenutama?
2. Mis oli jõulumehel Sinu jaoks kingikotis?
3. Üks lihtne, aga konkreetne soov uueks aastaks.

1. Väga oluline on see, et hoolimata raskest ajast on vald saanud nii hakkama, et ei ole jäänud võlgu oma partneritele ning saanud välja maksta palgad meie töötajatele. Et meie lasteaiälapsed ja töötajad saavad nüüd toimetada kaasaegses mängu- ja töökeskkonnas.

Ise sai ka kaasa aidatud mitmete projektide elluviimisele. Alustatud sai tööd projektiga, kus meie valla töötajad jäänud inimesed saavad osaleda mitmetes erinevates tegevustes; nii saame üheskoos parendada meie avalikku ruumi.

Tore, on see, et külaseltsiga sai taas ellu viidud mitu vahvat üritust, nagu Lauka jaanipäev, Lauka piirkonna küladel kokkutulek, õõlaat. Kui me ümber poleks nii toredaid, hakkajaid ja koostöödalis inimesi, siis jääks nii mõnigi asi tegemata.

Olen saanud läbi nende erinevate kogemuste võrratult palju sisemiselt rikkamaks.

Isiklikult - vanavanemaks saamine

2. Väga vahvad ja südamest tehtud kingid kallilt lähedastelt

3. Et kõigil inimestel jätkuks tervist, tööd, sallivust ja südameheadust.

KATRIN SARAPUU

1. Eks 2009 jääbki meelde suure remondi aastana. Suur osa 5 kuulisest uuenduskuurist sai ilusasti valmis õppeaasta alguseks. Oluline muudatus oli rühma arvu vähenemine ja 3 töötaja koondamine, kusjuures lastearv jäi samaks. Uus olukord tõi kaasa liitruhma suurema töökoormuse ja kogu maja töökorralduse muutmise.

2. Jõulumees tõi mulle imeilusa kalendri ja veel nipet-näpet, mis kodus vajalikud on.

3. Uueks aastaks soovin kõigile tugevat tervist, naeratust, heade mõtete täitumist, sest alati mõtleme sellele, mis meil puudub, harva sellele, mis meil on.

SIRJE GARAMAGA

1. Olulised sündmused 2009 minu jaoks:

- osalesin üksikkandidaadina kohalike volikogude valimistel Kärldas;
- kordaläinud üritused ja tegemised Lauka piirkonna külaarendusseltsis;
- läbi erinevate praktiliste tööülesannete suurenes teoreetiliste teadmiste hulk;
- oluline edasimineku abikaasaga ühise kodu rajamisel.

LAUKA PÄEVAKESKUSE TEATED

19. jaanuaril JUUKSUR alates kell 8.00. eelnev registr. Sirje Vaku telef. 4631297; 56662317

21. jaanuaril kell 13.00 eakate koosviibimine Lauka seltsimajas: vallaametnike infotund, jaanuarikuu sünnipäevaste õnnitlemine. Transport: 12.30 Pihla, Rootsi; 12.45 Viskoosa

29. jaanuaril toimub väljasõit Käina ujulasse vesivõimlemiseks, osalustasu 50 krooni, osalusest teatada hiljemalt 22. jaanuariks. Transport 12.00 Lauka, 12.05 Viskoosa
12. veebruaril toimub järgmine väljasõit Käina ujulasse vesivõimlemiseks, osalustasu 50 krooni, osalusest teatada hiljemalt 5. veebruariks. Transport 12.00 Lauka, 12.05 Viskoosa

2. Jõulumees oli minu kirja kätte saanud ja kingikotis ootasid just need väikesed üllatused, mis pigem väärtuslikud emotsionaalselt kui materiaalselt.

3. Uus aasta võiks tuua kõikidele jõudu, jaksu ja tervist, et rasked ajad üle elada. Olen päris kindel, et vaikselt aga järjekindlalt meie eluolu paraneb ja aeg, mil rahakott lubab ka rohkemat kui vaid hädavajalik, tuleb peagi tagasi. Isiklikus plaanis sooviks sel aastal jõuda nii kaugele, et abikaasa ja kogu perekonna ühiste jõududega ehitata majake saaks nõndapalju valmis, et sinna sisse saaks kolida, ja hakkaks tekkima kodu, mida saaks südames nimetada omaks.

ARNO KUUSK

1. Kõige olulisemaks sündmuseks, mis jääb meenutama 2009 aastat oli Tallinnas toimunud üldlaulu- ja tantsupidu koondnimetusega "Üheshingamine". Olid tõesti ülevad ja meelikõitvad hetked nii rongkäigust, laulmisest laulukaare all ja üldse oli see üks võimsa eestluse demonstratsioon. Sellised hetked annavad kohe justkui jõudu juurde, tõstavad korra justkui maast lahti. See on ülev tunne... Loomulikult oli aasta jooksul palju erinevaid toredaid tegemisi-üritusi, kuid välja tooksin just "Üheshingamise".

2. Oli ka mitmeid asiseid asju, kuid eelkõige tegi rõõmu, et jõuluvana tuli ilusa talveilmaga. Tore oli ka vaadata jälgida pisemate pereliikmete jõuluvana ootust ja ka kinkide väljalunastamist laulude-luuletustega. Olid rahulikud jõulud.

3. Sooviks, et elu pööraks 2010 aastal välja helgema poole, et inimestel oleks tööd-leiba – see on kõige olulisem. Kui inimesel on kindel töökoht ja korras tervis, siis ülejäänud asjadega saadakse hakkama. Veel sooviksin kõigile, et aasta 2010 oleks kõigile üks tore, teguderohke ja edukas aasta.

ARTUR VALK

1. Meelde jäävad olid juulis Raplamaal toimunud V erivajadustega inimeste suvepäevad, millest meie inimesed koos Kärldla Tegevustoa noortega osalesid.

Eelmist aastat jääb meenutama Lauka Päevakeskuse 10. sünnipäeva tähistamine 22. oktoobril koos sõprade ja tuttavatega Vaba Aja Keskuse kammersaalis. Eraldi tahame veelkord tänada kõiki neid, kes aitasid seda sündmust korraldada ja läbi viia.

2. Jõulumees tuli nagu ikka, kuid sel aastal jäi meie poolt kiri kirjutamata, kommi ikka saime ja vitsa ei antud.

3. Soovime, et tervis oleks korras ja tööd jätkuks kõigile.

LIISI ÜLEMAANTEE JA HELI HARAK

Hiidlaste Koostöökogu teabepäev

Hiidlaste Koostöökogu võtab LEADER programmi raames 12. jaanuarist kuni 4. veebruarini 2010. a vastu projektitaotlusi kolme meetme osas:

- meede 1. Ühistegevuse toetamine
- meede 4. Projektide ettevalmistamise toetus
- meede 6. Elukeskkonna investeringud

Taotlusvooru võimaluste tutvustamiseks

korraldatakse Kõrgessaare vallas

TEABEPÄEV

18. jaanuaril kell 18 Lauka külaseltsi majas Oodatud on nii kogenud- kui uued projektitaotlejad, Hiidlaste Koostöökogu liikmed, mittetulundusühingute, sihtasutuste, seltsingute ning omavalitsuste esindajad ja ettevõtjad. Lisateave: Reet Kokovkin, Imbi Nurmoja tel 462 2807 või info@kogu.hiiumaa.ee
Info projektivoorude kohta <http://www.koostookogu.hiiumaa.ee/> (abiks taotlejale)

Lauka kooli tegemised

Esimene poolaasta on läinud väga kiiresti. Alles oli 1. september ja juba on käes jaanuarikuu. Meie koolis õpib praegu 88 õpilast, nendest 6 Kõpu liitklassis.

Mida me siis koos oleme teinud?

Meil on olnud päris palju toimetamisi.

11. septembril on Eesti koolides välja kuulutatud Tervisepäev. Mismoodi seda tähistada, seda otsustab iga kool ise. Meie koolis on juba mitmendat aastat tervisepäeval maastikumäng, kus võistkonnad peavad lahendama mitmeid erinevaid ülesandeid – lahendama pidi ristsõnu, tundma sügislilli ja seeni (ei olnudki nii lihtne), jooksma nobedasti ja samal ajal ka osav olema jne.

Kord aastast on päev, mil õpetajateks on hoopis 9. klassi „õpetajad“. Sellel aastal sai mõni uutest õpetajatest väga hästi hakkama, aga oli ka neid, kes pidi tõdema, et väga kerge see amet ei ole. Aastaid pakub RMK (Riigimetsa Majanduse Keskus) tasuta õpilastele loodusõppeprogramme. Tavaliselt oleme käinud Ristna metsades, aga selle aastased sügismatkad toimusid meil hoopis Ninametsas. Nii mõnigi laps ütles pärast matka, et nad ei teadnudki, et Ninametsas võib nii huvitav olla. Tänu sõnad Liisile, Urvele ja Innale, kes jaksasid meiega matkata!

Oktoobris sai Lauka kool 109 aastaseks, mis on juba tähelepanuväärne iga. Sünnipäeva tähistasime terve nädal igasuguste tegemistega. Õpilased kirjutasid luuletusi, joonistasid koolist pilte, toimusid orienteerumismängud, täringuvillakud. Ilusaks traditsiooniks on see, et meeles peetakse kooli sünnipäeval ka meie kooli endisi õpetajaid ja töötajaid. 9. klassi õpilased viivad neile tavaliselt mõne ilusa sügislille.

Sügisvaheajal käisid 6. klassi tüdrukud Kaija Soop, Sandra Päll, Anneli Jaanus, Agnes Saagim ja Arabella Rebbas vabariiklikul õpioskuste olümpiaadil ja saavutasid seal tubli kaheksanda koha. Mis on õpioskused? Õpioskused on õppimisel vajaminevad oskused – kuidas kasutada erinevaid materjale, seostada, võrrelda, uurida, avastada jne.

Teine veerand oli kohe väga lühike. Tegevusi jätkus ka sellesse veerandisse. Õpilased võtsid osa Sudoku lahendamise võistlusest (see oli Hiiumaa koolide üritus). Tähistasime ka poistepäeva. Detsembris kimbutas meie kooli haiguspuhang ja paljud lapsed puudusid ning vahepeal oli kool hoopis suletud. Loodame, et enam me nii hullusti haigeks ei jää.

Viimased kaks nädalat olid väga pingelised. Saabumas olid jõulud. Teha oli väga palju – koolimaja kaunistada, õppida jõulupeo kavasid ja hindeid oli ka vaja ju saada! Jõulupeol on alati tore vaadata, kuidas kõik meie kooli lapsed esinevad ja jõuluvana jagab pakikesi.

Käes ongi juba aasta 2010. Ees on ootamas veel kaks pikka veerandit. Ka uued tegemised on ootamas. Meie ettevõtmisi saab jälgida kooli kodulehelt www.lauka.edu.ee. Seal on ülevaade meie ürituste pildid, viistlaste pildid, ajaveeb, kus on kirjas kõik toimunud ja palju muudki huvitavat. Soovin kõigile ilusat talve. Nautige neid ilmasid, sest Hiiumaal pole ju ammu olnud nii ilusat talve!

Aave Kark

Lauka kooli huvijuht

MANALATEELE LÄINUD

FERDINAND-KALVIN KRUUS

SULEV SAGUR